

создана для регулирования отношений в этой, относительно новой для Украины сфере деятельности сельских хозяйств, бесспорно должна соответствовать настоящим реалиям украинского села и должна быть направлена на решение его актуальных проблем, учитывая перспективное развитие сельских населенных пунктов, а также гармонично вписываться в существующее законодательное поле Украины.

Ключевые слова: сельский туризм, закон, закономерности, прогнозирования, планирования, формирования, рынок, рынок труда.

Rural tourism as a form of entrepreneurship in the agricultural sector of economy requires a more thorough study. The variety of rural tourist areas requires a reasonable analysis of preconditions and factors of using tourist and recreational resources, as well as scientific approaches to the creation of business environment and effective economic-organizational mechanism of the development of rural tourism. The legislative framework which will be created to regulate the relations in this relatively new in Ukraine field of farmers' activity without doubt must correspond to present realities of the Ukrainian village and should be aimed at solving its current problems taking into consideration the perspective development of rural areas, as well as integrate harmoniously with the existing legislation of Ukraine.

Key words: rural tourism, law, regularities, forecasting, planning, market, labor market.

УДК 338.43:631.11.009.12:005.44(477)

МОДЕЛЬ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНИХ І АГРОПРОМИСЛОВИХ ФОРМУВАНЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В. Ю. ІЛЬІН, докторант

Луганський національний аграрний університет

У статті розглянуто проблеми економічних стосунків в глобалізаційних умовах суб'єктів господарювання в аграрних і агропромислових формуваннях, структуру сільськогосподарських підприємств в Україні по організаційно-правових формах господарювання. Запропонована модель економічних відносин суб'єктів господарювання для досягнення найбільшої ефективності виробництва у сільському господарстві.

Необхідність вивчення ринкових стосунків в умовах глобалізації в аграрному секторі пов'язана не з галузевим підходом, а з тим, що основним чинником в цій сфері економіки є земля — ресурс нерукотворний, обмежений як кількісно, так і якісно [4, с. 5]. Крім того, цей сектор економіки має справу не

з фізичною або хімічною, а з біологічною формою руху, що детермінує залежність технологічних виробничих процесів від природних умов. Однією з важливих особливостей сільського господарства в умовах глобалізації є те, що створена тут продукція бере участь в подальшому процесі виробництва. У сільському господарстві як засоби виробництва використовуються насіння і посадочний матеріал, корма, а також значна частина поголів'я на відновлення і розширення стада тварин. Все це вимагає додаткових матеріальних ресурсів для будівництва приміщень і об'єктів виробничого призначення.

Важлива особливість сільського господарства полягає в тому, що тут не збігається робочий період з періодом виробництва продукції. У сільському господарстві період виробництва складається з часу, коли процес здійснюється під впливом праці людини і коли він здійснюється безпосередньо під впливом природних чинників. Неспівпадання періоду виробництва і робочого періоду обумовлює сезонність сільськогосподарського виробництва. Останнє робить в умовах глобалізації істотний вплив на організацію виробництва, ефективне використання техніки, трудових ресурсів і зрештою на ефективність галузі в цілому [2]. Ці особливості є основними відмінностями сільськогосподарського виробництва від інших видів діяльності.

Методика досліджень. Важливість вивчення господарюючих суб'єктів як окремої економічної категорії підтверджують напрями досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Проблеми вивчення економічних стосунків в глобалізаційних умовах суб'єктів господарювання в аграрних і агропромислових формуваннях займають значне місце в працях зарубіжних учених: М. Трейси [14], В. Цветаева [16], Л. Абалкіна [1], А. Никонова [10] і інших. Так, професор В.М. Цветаєв в статті „Економічні цілі: загальні закономірності, і особливості перехідного періоду” [16, с. 3] робить акцент на важливість дослідження господарюючих суб'єктів. Зокрема, розглядаючи різні точки зору які відображають взаємозв'язок загальних економічних цілей з цілями окремих економічних одиниць, він відмічає „...досить розумно виходити з того, що економіка об'єктивно і спонтанно досягає загальних цілей в результаті здійснення цілей окремих її учасників”.

На думку О.Я. Лівшица [8] аграрні стосунки як складова частина всієї системи економічних і соціальних стосунків є стосунками між людьми, зайнятими в аграрній сфері з приводу виробництва, обміну, розподілу і вжитку матеріальних благ. Основне ядро соціально-економічної структури аграрних стосунків утворює система землеволодіння і землекористування, точніше — стосунки власності на землю. На наш погляд, це є основою економічних стосунків суб'єктів господарювання аграрних і агропромислових формувань.

З українських учених в сучасних умовах глобалізації економіки цією проблемою займалися: О.Г. Білорус, Б.В. Губський, П.Т. Саблук, В.Г. Ткаченко та інші [5; 6; 12]. Проте ряд проблем економічних стосунків аграрних підприємств в умовах глобалізації не вивчені. Тому ми ставимо собі завдання досліджувати суб'єкти господарювання в аграрних і агропромислових

формуваннях, а також визначити модель економічних стосунків суб'єктів господарювання в умовах глобалізації.

Результати досліджень. Суб'єктами економічних відносин в умовах глобалізації економіки є окремі індивід, сім'я, колектив, держава. Основа економічних стосунків — стосунки власності, які характеризують спосіб з'єднання працівника із засобами виробництва.

Суб'єктами економічних стосунків в сучасному аграрному секторі є (рис. 1):

- держава;
- сільськогосподарські підприємства;
- індивідуальні виробники сільськогосподарської продукції.

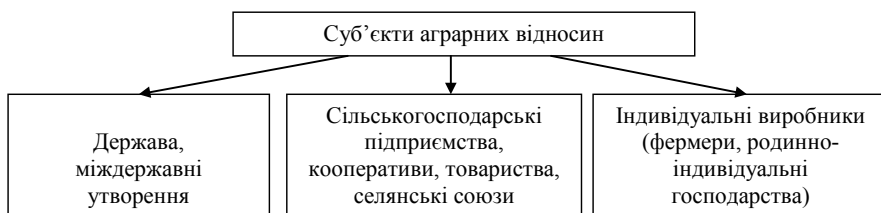

Рис. 1. Суб'єкти аграрних відносин*

*узагальнено автором з використанням джерела 4, с. 6

На наш погляд, характер і особливості аграрних стосунків визначаються перш за все формою власності на землю як основного засобу виробництва. У сучасних умовах глобалізації економіки власність на землю в різних країнах має наступні форми (рис. 2).

Рис. 2. Форми власності на землю*

*узагальнено автором з використанням джерела 4, с. 7

Наявність різних форм власності в умовах глобалізації економіки на

землю і землекористування є основою багатуукладності сільського господарства. Світова практика показує, що в аграрному секторі ефективно функціонують різні за розмірами і формами власності види підприємств — малі, середні і великі, засновані на повній власності на землю і на оренді; родинні ферми, сільськогосподарські кооперативи і корпорації. Всі вони мають рівні права в стосунках з державою, іншими аграрними і несільськогосподарськими підприємствами і організаціями [3, с. 215]. В Україні в результаті проведення поетапної земельної реформи в умовах глобалізації сталися корінні, необоротні перетворення земельних стосунків. Одним з найважливіших її результатів є ліквідація монополії державної власності на землю і введення інституту приватної власності [10, с. 110]. Згідно із Земельним кодексом [7], прийнятим в жовтні 2001 р. парламентом України, суб'єктами права власності на землю є:

- громадяни і юридичні особи — на землі приватної власності;
- органи місцевого самоврядування — на землі комунальної власності;
- державні органи — на землі державної власності.

Згідно з Господарським кодексом України [15], іноземні громадяни і юридичні особи, а також особи без громадянства, можуть стати власниками лише земель несільськогосподарського призначення, де розташовані об'єкти нерухомості, які належать їм на правах приватної власності.

Реформування земельних стосунків в глобалізаційних умовах привело до істотних соціально-економічних змін на селі — створення нових різнотипних господарюючих суб'єктів в сільському господарстві і економічних передумов для активізації їх діяльності (товариства, індивідуальні і кооперативні підприємства, фермерські господарства, державні і змішані підприємства) (табл. 1).

1. Кількість сільськогосподарських підприємств в Україні по організаційно-правових формах господарювання в 2011 р. [13]

Сільськогосподарські підприємства	Всього, од.	Питома вага, % до загальної кількості
Всього підприємств	57 858	100
У тому числі:		
Господарські товариства	7 545	13,1
Приватні підприємства	4112	7,1
Виробничі кооперативи	1373	2,4
Фермерські господарства	42 932	74,2
Державні підприємства	371	0,6
Підприємства інших форм господарювання	1525	2,6

З таблиці ми бачимо, що найбільшу питому вагу зі всієї чисельності сільськогосподарських підприємств займають фермерські господарства — більше 74%, на другому місці господарські товариства — більше 13%, і на

третьому місці знаходяться підприємства інших форм господарювання — менше 3%.

Сучасний земельний фонд України складає 60,4 млн. га. Значна частка земельної площі (69,3 %, або 41,8 млн. га) — це сільськогосподарські угіддя, в структурі яких 78 % України характеризуються високими біопродуктивними властивостями. На основі досліджень встановлено, що середній вміст гумусу в ріллі складає 3,2 % (124,8 т на 1 га). За оцінками вчених, при оптимальній структурі землекористування і відповідному рівні землеробства країна здатна прогодувати 300-320 млн. чоловік [11].

Результат даного дослідження можна змалювати у вигляді моделі економічних відносин суб'єктів господарювання в аграрних і агропромислових формуваннях (рис. 3).

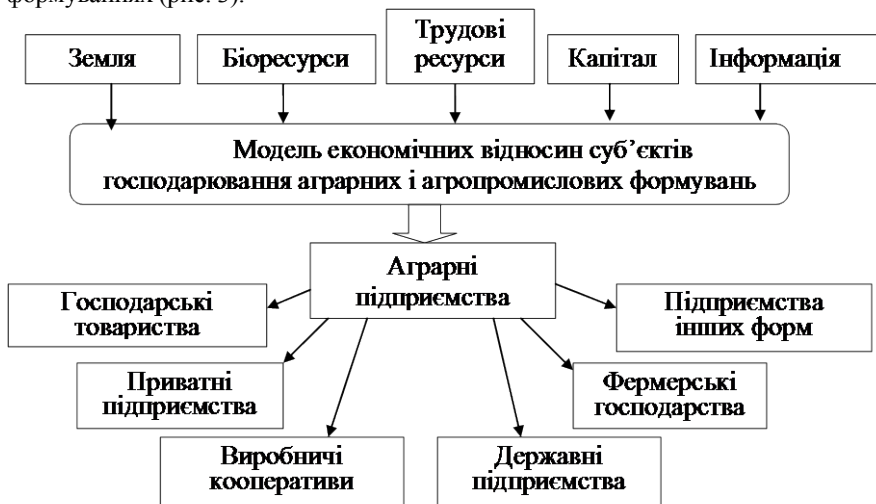

Рис. 3. Модель економічних відносин суб'єктів господарювання аграрних і агропромислових формувань*

* на основі власних досліджень

Запропонована нами модель, на наш погляд, якнайповніше відображає взаємозв'язок основних суб'єктів аграрного сектора в сучасних умовах.

На сучасному етапі аграрних перетворень в умовах глобалізації економіки основним завданням державної політики є підвищення ефективності функціонування всіх господарюючих суб'єктів на основі істотного поліпшення їх наукового, фінансового і матеріально-технічного забезпечення.

Висновки. Розглянувши модель економічних стосунків суб'єктів господарювання в умовах глобалізації в аграрних і агропромислових формуваннях, можна зробити висновки, що для досягнення найбільшої ефективності виробництва продукції в сільському господарстві аграрна реформа передбачає використання комплексної системи методів і прийомів. Однією із складових даної системи є створення багатуоукладної економіки, яка визначає спільне функціонування на умовах здорової конкуренції різних форм власності і господарювання. В ході реформування на селі ці процеси обумовлюють трансформацію раніше існуючих виробничо-господарських структур. На їх базі в умовах глобалізації економіки виникають і починають розвиватися різні, нові для вітчизняного аграрного сектора, форми господарювання, виробляються нові правила їх економічної поведінки і взаємодії. В процесі проведення аграрної реформи, в умовах руйнування і деформації, раніше існуючих інститутів, особливо важливого практичного значення набуває питання інституційного оформлення ринкових стосунків, що формуються. При цьому взаємодія приватних господарюючих суб'єктів в рамках ринкових інститутів не може протікати поза певними організаційно-економічними формами.

В умовах глобалізації економічні стосунки в аграрній сфері, з одного боку, характеризують основні результати спільної діяльності, а з іншої — відображають роль в житті поселень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абалкин Л.И. Стратегия: выбор курса. Л.И. Абалкин. — М.: ИЭРАН. — 2007 г. — 210 с.
2. Агрономический портал. Основы сельского хозяйства. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://agronomy.ru>
3. Аكوпова Е.С. Экономика / Е.С. Аكوпова, О.Н. Воронкова, Н.Н. Гаврилко. Под общей редакцией проф. В.И. Самофалова. — Ростов-на-Дону: Пролесок. — 2008. — 432 с.
4. Базилевич В.Д. Усиление роли финансов в трансформационной экономике / В.Д. Базилевич // Финансы Украины: Научно-теоретический и информационно-практический журнал Министерства финансов Украины. — №5. — 2004. — С. 5–7.
5. Білорус О.Г. Економічна система глобалізму: [монографія] / О.Г. Білорус. — К.: КНЕУ, 2003. — 360 с.
6. Губский Б.В. Инвестиционные горизонты украинской экономики / Б.В. Губский // Зеркало недели. — 1998. — №8. — С. 22–26.
7. Земельний кодекс України: за станом на 12 жовтня 2001 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — Режим доступу до вид.: <http://www.zakon.rada.gov.ua>
8. Лившиц А.Я. За державу обидно / А.Я. Лившиц // Журнал „Финансовые

- известия” — [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.finiz.ru/kolonka/article1262325>.
9. Ломакин В.К. Экономическая теория. Учебник для вузов / В.К. Ломакин. — М.: Юнити. — 2007. — 211 с.
 10. Никонов А.А. Подземные опасности в Москве / А.А. Никонов // Журнал „Природа”. — № 6. — 2003 г. — С. 55–56.
 11. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>.
 12. Саблук П.Т. Глобалізація і продовольство / П.Т. Саблук, О.Г. Білорус, В.І. Власов: [монографія] — К.: ННЦ ІАЕ, 2008. — 630 с.
 13. Статистичний щорічник України за 2011 р. — К., Держкомстат. — 2012. — 319 с.
 14. Трейси М. Сельское хозяйство и продовольствие в экономике развитых стран: Введение в теорию, практику и политику / М. Трейси; [пер. с англ.]. — СПб.: Экономическая школа 1995. — 431 с.
 15. Господарський кодекс України: за станом на 12 січ. 2008 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. — Офіц. вид. — Режим доступу до вид.: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
 16. Цветаев В.М. Экономические цели: общие особенности в обществе переходного периода / В.М. Цветаев // Вестник СПбГУ. — 1994. — №1 (5). — С. 30–42.

Одержано 18.05.12

В статье рассмотрены проблемы экономических отношений в глобализационных условиях субъектов ведения хозяйства в аграрных и агропромышленных формированиях, структура сельскохозяйственных предприятий в Украине по организационно-правовым формам ведения хозяйства. Предложенная модель экономических отношений субъектов ведения хозяйства для достижения наибольшей эффективности производства.

Ключевые слова: *аграрный сектор, экономические отношения, формы собственности, структура землепользования, модель экономических отношений.*

The issues of economic relations of business entities in the agrarian and agro-industrial sector under modern conditions were considered in the article, the structure of agrarian enterprises in Ukraine according to their organizational and legal forms of doing business was researched. The model of economic relations of business entities was suggested for achieving the most efficient production.

Key words: *agrarian sector, economic relations, forms of ownership, structure of land-utilization, model of economic relations.*